

Artikel fra
Årsskriftet Critique
anden årgang, 2009

Udgivet af Konservative Studenter i Aarhus,
Christian Houlberg Skov, stud. mag.
Rasmus Ladekjær Pedersen, stud. scient.

Den konservative Blicher

Af Jesper Langballe

Om forfatteren

Jesper Langballe (f. 1939) er sognepræst medudgiver af og skribent i Tidehverv samt folketingsmedlem (DF). Jesper Langballe har udgivet flere bøger om Blicher og kredsen om ham. I 2000 udgav han bogen Niels Blicher – en 1700-tals præst om Steen Steensen Blichers far og i 2004 bogen Anlangendes et menneske om Blichers liv og digtning.

Der hersker en syndig forvirring om, hvad konservatisme er for en størrelse. Man hører bekendelser til konservatismen, som siger, at det er en ideologi, der sætter den enkeltes frihed og ansvar i centrum. – Ja, hvem gør ikke det? Men hvis den definition skal stå alene og bære sig selv, er den snarere et banalt udtryk for en liberalisme, der ser det enkelte menneskes liv som et løsrevet atom i universet – eller som en tabula rasa, mennesket selv kan fylde ud med dens selvforståelse, det har fundet på ideologiernes supermarked.

Virkelig konservatisme derimod er en forståelse af den *sammenhæng*, i hvilken det enkelte menneske finder sig selv – en sammenhæng, der ikke er ideologisk, men historisk bestemt. Sammenhængen skal ikke opfindes; den er på forhånd givet. Den enkeltes ansvar er derfor ikke at vælge sin sammenhæng, men at vælge at overtage sin givne sammenhæng og at kæmpe for at bevare den. Respekten for det givne, herunder pietet for traditionen – *det* er konservatisme.

Derfor er konservatismen det jordiske nedslag af kristendommen, som forkynder, at det givne menneskeliv har en *giver*. Det betyder ikke, at den konservative nødvendigvis er kristen, men det betyder, at ægte konservatisme er utænklig, hvor kristendommen ikke er gået forud. Kristendommen *sætter* den enkeltes ansvar, når kristendommen sætter det enkelte menneske på dets plads i den sammenhæng, det ikke selv har valgt: At jeg er dansk. At jeg fik det modersmål, jeg fik. Og de forældre. Kort sagt: At jeg fik den historie, der er min, fordi den er vores. Men så forekommer det jo også selvindlysende, at skal man efterforske selve forudsætningen, må man gå historisk og ikke teoretisk til værks. Så må man søge svar hos Edmond Burke, kaldet konservatismens fader, og hans samtidige, Samuel Johnson, hos Tocqueville eller Dostojevskij.

Man behøver nu ikke at gå så langt væk. Man kan også gå til Danmarks litterære guldalder og spørge konservative ånder som Grundtvig, Poul Martin Møller eller Søren Kierkegaard. Eller ikke mindst den, som det følgende skal handle om: *Steen Steensen Blicher*. Hans konservatisme var befæstet ved læsning af Edmund Burkes britiske arvtagere, især Walter Scott og det konservative tidsskrift *Edinburgh Review*, hvor Blicher i den purunge kritiker (og senere berømte statsmand) Thomas Macaulays brillante kritiske essays fandt en ånd, der svarede til hans egen.

“Ubi bene, ibi patria” [hvor der er godt, dér er mit fædreland] er et Mundheld hos Andre; men Dansken siger: “Hic patria, hic bene” [her er mit fædreland, så her er godt].

Sådan skrev Blicher i en duplik til en ledende liberal C. G. Nathan David, der havde angrebet Blichers hyldestskrift til kongehuset, *Danmarks nærværende tilstand* fra 1828. Skriftets anledning var Frederik VI's datter, prinsesse Vilhelmines formæling med den senere Frederik VII. Kongehusets kontinuitet var sikret, og landet fyldtes med national begejstring. Men mellem linierne var det et opgør med den nye revolutionære liberalisme, der ville plante utilfredshed med alt i Frederik VI's Danmark. De liberale så da også surt til al den kongerøgelse.

Når Blicher udtrykker, hvad “dansken” siger, og hvad “de andre” siger, så er “de andre” i virkeligheden de liberale. Det voldsomme opgør fandt sted lige inden den franske julirevolution i 1830, hvor de liberale fik vind i sejlene.

I det korte citat har Blicher lysende klart trukket modsætningen op: Ideologen spejder universet rundt for at finde den ideelle politiske opskrift på et fædreland, som det er værd at leve i – for hvor der er godt, dér er hans fædreland. Blicher siger: Her er mit fædreland, så her er godt. Han skal ikke antage sig et fædreland, fordi han har vurderet, at det er godt. Han *har* det, fordi Gud har givet ham det, og *det* er godt.

Blichers fædreland kommer til ham fra fortiden; hans kendskab til det er baseret på historisk erfaring. De liberales fædreland kommer til dem fra en fremtidsutopi, baseret på en teori, de har hentet fra tyske filosoffer (som Hegel) og franske samfundsarkitekter.

Denne principielle forskel skulle blive anskueliggjort i den liberale fører Orla Lehmanns nationale fremtræden i de følgende år – han, som var rent tysk opdraget, kun læste tyske forfattere og talte foragteligt om “Danskhedens Lirumlarum” – men blev patetisk Ejderdansk, da det kunne gavne liberalismen og ham selv. Nu svingede han med Dannebrog og forfulgte alt, hvad der var tysk. Orla Lehmann valgte sig et fædreland til forfølgelse af et højere ideologisk mål. – Hvad kan det bruges til politisk? Det var det afgørende spørgsmål. Derfor måtte han bestandigt hegle kritisk ned på dette lands tilbagestående forhold. Blicher skulle ikke bruge sit fædreland til noget som helst højere formål. Derfor kunne han glæde sig over det, som det var.

Orla Lehmann var selvfølgelig fuld af foragt for Blichers konservative skrift om “Danmarks nærværende Tilstand.”

For Blicher som for de englændere, han var inspireret af, var det *erfaringen*, der var den jordiske højesteret, ikke teorien. *Common sense* hedder den britiske tradition for erfarings-tænkning, der svarede til, hvad man i Blichers Jylland ville kalde almindelig sund fornuft. – I modsætning til Tysklands og den franske revolutions filosofiske fornuft, som Grundtvig kaldte et “sandt utyske,” og som Blicher fandt tyrannisk og arrogant – intellektets hovne forsøg på at sætte sig på folket ved at fornægte al “gammel dyd og dansk oprigtighed” med et udtryk af Thomas Kingo. Blicher vender sig samtidigt i afsky imod al revolution, især den franske revolutions barbari, i en suite af lidenskabelige noveller: “Stakkels Louis,” “Den sachsiske Bondekrig” og “Letacq” (en forstudie til mesternovellen “Skytten paa Aunsberg”).

Man har kaldt guldalderperioden for romantikken, men det er upræcist. Faktisk var det blandt alle tidens store digtere kun Oehlenschläger og B. S. Ingemann, der var romantikere. Og Blicher var fra begyndelsen romantikkens modsætning og modstander. Selvom han dyrkede sit venskab med Ingemann (det eneste litterære venskab, han havde) med varme, og selvom han anså Oehlenschläger for en stor digter, så vidste han præcist, hvad der skilte ham fra dem. Derfor var han også langt fra at være national-romantiker. Han begyndte ikke som Grundtvig i sit forhold til fædrelandet med de historisk-poetiske syner, men med *erfaringen* – d.v.s. med kærligheden til det konkrete danske folk, som det nu engang var. Den nærige hosekræmmer, kæltringen og den tyranniske adelsmand hørte med, hvad enten de selv ville kendes ved det eller ej. Og netop ud fra denne nationalt solidariske position kunne han gøre op med et forbenet og tyrannisk aristokrati, der selv havde bidraget til at hidkalde revolutionen, ligesom han varmt kunne støtte kongen, der var folkets værn mod aristokratiet. Ganske som den engelske digter, Oliver Goldsmith, hvis vidunderlige satiriske roman, “Præsten i Wakefield” han havde oversat til dansk og bragt i sit tidsskrift “Nordlyset.”

Blicher var konsekvent på det menige folks parti overfor alle udbyttere. Og han var, så længe, der brændte en digtergnist i ham, konsekvent enevældens mand. Det kan falde folk med nutidens verdensbillede svært at fatte, men der er ingen mystik i det – især ikke når man tager i betragtning, at han som tidens eneste danske digter læste engelsk litteratur og havde gjort det siden sin studentertid. Hans konservatisme befandt sig i skæringspunktet mellem den britiske konservatisme og Luthers syn på den verdslige øvrighed.

Fra det 19. århundredes begyndelse var Blicher romantikkens modpol. Men fra 1820'erne bliver fronten en anden. Nu er det en ny sydfra importeret strømning, han vender sig imod – den revolutionære liberalisme. Og nu bliver opgøret med den filosofiske fornuft til en veritabel

krig, for nu vil den filosofiske fornuft omstyrte det samfund, Blicher kender og holder af.

Jo mere man fordyber sig i tiden, des mere slående bliver ligheden mellem dette liberale oprør og det 68-oprør, vi har i frisk erindring. Først og fremmest derved, at det i begge tilfælde er en rodløs intellektuel klasse, der hævder sin herskerret overfor det almindelige folk (selvom oprørerne i begge tilfælde altid talte i folkets navn).

Blicher beskriver med et billede, der minder om Walter Scott, det danske samfund som et i sit omfang og sin kompleksitet vidtløftigt maskineri, der ikke kan gennemskues og forklares af nogen enkeltperson. Maskinen har en maskinmester – kongen – som går rundt og tilser den og giver den en klat olie i ny og næ. Og det er Blicher langt mere tryk ved end ved de liberale teoretikere, der ud fra en selvskabt samfundsteori vil rive hele maskineriet ned og bygge et nyt og vidunderligt – uden at ane, om det vil virke.

Han citerer imod de liberale sin yndlingsdigter, det 18. århundredes Alexander Pope, der siger i sit “Essay on man”:

*For forms of government let fools contest;
What'ere is best administered, is best.*

- på dansk:

*Lad tåber om regeringsformen tviste;
Den, der regerer bedst, det er den bedste.*

Dermed vil han ikke reducere forfatningsspørgsmålet til et blot og bart administrativt spørgsmål. Kongens regime må være i overensstemmelse med folkekarakteren. Men har folket gode erfaringer med et regime, så er det godt, selvom det ifølge teoretikerne er aldrig så forældet og tilbagestående. Blicher siger:

*Lader os derfor ikke spørge: hvor stor Magt har denne eller hin Regjering? Men:
hvorledes bruger den samme.*

Magtens rent formelle fordeling er ikke det væsentlige for ham, men magtens rette *brug*. Og den har han fundet i sit eget fædreland, hvor han betegner Frederik VI's enevældige bestyrelse som – ikke absolut, men patriarkalsk. Et udtryk, som Grundtvig gentog nogle få år efter.

Blicher er ikke filosof eller politisk tænker. Han er digter. Men han er bruger af filosofien og omsætter dens kategorier til litterære symbolværdier – både når han tager filosofien til sig (den klassiske), og når han støder den fra sig (den moderne tyske) i væmmelse over dens hjernesvind og arrogance. Det gælder også Kant, ifølge hvem “den rene fornuft” ikke direkte kan beskæftige sig med den omkringliggende virkelighed i sig selv (“das Ding an sich”), men kun indirekte, når tænkningen har formet denne virkelighed for bevidstheden.

Det førte til den kongerække af tyske herretænkere, der opmarcherede ved overgangen fra det 18. til det 19 århundrede: Fichte, Schelling, Lorenz Oken og Hegel, som Blicher opregner dem (“Min Tidsalder”).

Blicher kendte ikke til nogen “ren fornuft”, der var for ophøjet til at beskæftige sig direkte med den foreliggende virkelighed. Han så tværtimod den konkrete virkelighed, Gud har skabt, som et bestandigt korrektiv til filosofernes hjernesvind.

Kants position betød, at tænkningen ahistorisk blev revet løs fra den faktisk eksisterende virkelighed, som den så siden – ved den absolutte idealisme, der fulgte i Kants kølvand – erobrede og udgav for den menneskelige tænkningens eget produkt. Det førte til den sidste i kongerækken af tyske herretænkere, som Blicher lige akkurat ikke nåede at stifte bekendtskab med – Karl Marx, der ligesom Hegel mente at kunne beregne den fremtidige udvikling. Nu var udviklingen bare blevet social, fordi mennesket af Marx blev forstået som et socialt artsvesen.

Det blev det 19. århundredes projekt at bygge og møblere disse uvirkelige filosofiske tankepaladser, og det blev det 20. århundredes projekt at tage bolig i dem – med alle de monstrøse forbrydelser og frygtelige lidelser, det medførte. Disse lidelser og forbrydelser – først og sidst Sovjets millionudryddelse af sine borgere – blev jo til på de vestlige filosofers skriveborde.

Men de blev i samtiden modsagt med klarhed og skarphed, især af Søren Kierkegaard, der bl.a. hentede inspiration hos den 30 år ældre Blicher. I modsætning til de liberale, der i deres snobberi for fransk statsteori ville “rejse i Sjælland efter et Kort over Frankrig” (Kierkegaards foredrag i studenterforeningen, 1834), så den unge Kierkegaard Blicher som “autoktonisk” (hjemmefødt) og som korfører eller “fuldtonigt Organ for en Folkebevidsthed” (“Af en endnu Levendes Papirer”, 1838). Og overfor den nye politiske ideologi, der ikke ville bære med på historiens velsignelsesrige byrde, men ville nedtromle og udnivellere historien og ethvert tilværelsens mysterium, så der ikke var et smuthul for mennesket at gemme sig i, forstod han Blicher som “hin Røst i Ørkenen”, der havde omskabt sin egen hedeørken til et venligt tilflugtssted for den i livet landflygtige fantasi. Han citerede et vers af Blicher, som havde betaget ham:

*Stille og mørkladen er vel min Hede;
Dog under Lyngtoppen Blomsteret staaer.
Lærken bag Gravhøje bygger sin Rede
Og sine Triller i Ørkenen slaaer.*

Mest lidenskabeligt tager Blicher selv litterært til genmæle mod Kants logik og dens filosofiske konsekvens – den absolutte idealisme – i sit eneste romanforsøg “Fjorten Dage i Jylland”. Den slutter med en tragisk vanvidsscene, hvor en landsbytosse “Gal Batel” (Gale Bertel) og én af hovedpersonerne, Vang, pludselig dukker op i Langebæk præstegård, hvor det meste af handlingen har udspillet sig tyve år forinden. De to er lige afsindige, og Vang holder til sine gamle venners forfærdelse en tale, hvor han udnævner sig selv og Gal Batel til Europas to største filosoffer, Kant og Lorenz Oken.

Det sidste navn har tiden nådigt kastet glemslens slør over, men Oken (elev af Shelling) gik i samtiden for at være naturvidenskabens ypperste profet. Han havde udtænkt et udviklings-system, hvorefter verden var blevet til ved en urslim, der blev aktiveret af galvanisk energi og efterhånden dannede de organiske stoffer. Den dynamo, der drev denne udvikling, kaldte han gud, og “skaberværket” var til ende, da gud havde frembragt mennesket og fundet sig selv i dette væsen. Mennesket er gud skabt af gud.

Samtidigt var Oken liberal oprører og var derfor blevet landsforvist af den preussiske konge. Blicher så ham med en ikke ringe ret som højdepunktet af tidens metafysiske galskab. I sin vanvidstale sagde Vang:

*Mine Herrer og Damer! De seer her for dem de tvende vor Tidsalders største
Philosopher – han det forrige Aarhundredes, og jeg det nærværendes. Dette er den
store Kant, som smedede Vaaben for Tænekraften, og jeg er Oken – som bruger
dem. Den preussiske Konge har viist mig i Landflygtighed, fordi han frygtede, at jeg
skulde støde ham fra Tronen. Intet havde været mig lettere, men jeg nedlader mig
ikke til slige Smaating som en Smule Kongerige. De maae vide: jeg er i stand til
at skabe ligesåmange Verdener, som min Forgænger her Systemer, og det alene ved
min Aands og min Villies store Magt. Da De nu ved en consequent Ideerække let
vil kunne indsee, at jeg kan frembringe disse Verdener saa store som jeg behager:
saa kunne De ligesaalet begribe, at denne Verden er mig for liden og i det Hele ikke
indrettet efter philosophiske Grundsætninger. Den skal følgelig tilintetgjøres; og jeg
er nu paa Rejsen til Bergen for at iværksætte dette. De veed af Niels Kliim [Holbergs
satiriske digt-epos], at der er en nedgang til Underverdenen. Jeg stiger derned, og*

splitter den ad i alle de Atomer, af hvilken den Stympet Xenos [den græske filosof Xenofanes] engang har sammenflettet den.

I denne satire af en "ultrametaphysisk" vanvidstale, anbragt i en tragisk scene, har Blicher stukket kniven i tidens byld, så betændtheden vælder ud. For det første har han set, at det er det 18. århundredes naturfilosof (i romanen i skikkelse af en samvittighedsløs herremand, der for morskabs skyld opildner Viborgs revolutionære narre), der har avlet horeungen: den moderne idealisme (herremanden er Vangs illegitime fader). For det andet at det i moderne tid er Kant, der med sit logiske system har smedet de filosofiske våben til de senere idealistiske og metafysiske systemmagere (våbenbrugerne), som vil tilintetgøre virkeligheden, fordi den virkelige verden er dem "for liden og i det Hele ikke indrettet efter filosofiske Grundsætninger."

Ironien i denne slutscene fra "Fjorten Dage i Jylland" udtaler sig på grænsen mellem tid og evighed, symboliseret ved den jyske vestkyst, hvor brændingen dundrer ind på kysten, og hvor skaberen selv synes at latterliggøre det hovmodige menneske, der ved sin tankekraft vil splitte hans skaberværk i atomer og sætte det langt mere vidunderligt sammen.

Samtidigt ironiserer Blicher i vanvidstalen over den drabelige politisk liberale samfundsop-rører, der får den preussiske konge til at skælve. For når filosofen er i stand til at splitte hele verden ad, blot ved sin tankes og viljes magt, og sætte den sammen igen – hvad betyder så en smule kongerige?

Dermed har Blicher tillige peget på den *politiske* konsekvens, om det filosofiske systembyggeri har fået på hans romans tilblivelsestid – den liberale revolutionsdyrkelse, som vil sprænge hele det rådne samfund i luften for at genskabe et nyt og vidunderligt.

Blichers litterære bedrift blev hans noveller, hvor hans loyalitet overfor det nære praktiske liv udfolder sig på tilværelsens yderste kant. Som modstander af romantikken havde han pietetsfuldt villet fastholde sin faders fromme oplysningstidsharmoni, hvor himmel og jord hang uproblematisk sammen, og hvor ethvert blot nogenlunde fornuftigt menneske med sine øjne kunne se, at verden var skabt af Gud. Men han kunne ikke fastholde det. Faderens og hans århundredes harmoniske verdensbillede var søndret, både af Kants filosofi og af tordenen fra Napoleons kanoner, der havde rystet Europa og ladet menneskene ane, at de ikke var så "perfektible" som gamle Niels Blicher og hans moraliserende tid troede.

Harmonien eksploderede, også for Steen Blicher, og på eksplosionstomten udfolder hans noveller sig – lige fra den første, "En Landsbydegns Dagbog," hans mesterstykke, hvor Morten Vinge af sin fortrængte skyld drives ud i Sibiriens og tilværelsens ødemarker, men ender hjemme i Foulum, hvor han sidder mellem vennernes grave — ribbet for ungdommens drømme og illusioner, men med den desillusioneredes mod til at leve sit liv ud til enden – i kald og stand, med et luthersk kerneudtryk.

Novellens konklusion er inspireret af Prædikerens Bog i det gamle testamente, hvor prædikereren slår fast, at "alt er tomhed" (på gammelt dansk: forfængelighed). Mennesket kan egentlig ikke forny verden eller sit eget liv. Det kan ikke selv fylde tomheden ud, men må som den synder, det er, sætte sit håb til den Gud, der alene kan. I denne desillusion og i dette håb må mennesket da leve og arbejde med frimodighed – glad i sin gerning. Og det er netop prædikerens pointe. Lige efter ordene om, at "alt er tomhed," siger prædikereren, at det bedste af alt på jorden er, at et menneske er "glad i sin gerning." Det skriftsted er i Blichers arbejdsbibel understreget flere gange, det dukker op i hans forfatterskab og i hans polemik mod Nathan David, og den eneste vielse-stale, vi har fra hans hånd, er holdt over det.

At alt er tomhed, betyder altså ikke, at mennesket så skal lægge sig til at sygne passivt hen, men tværtimod, at det skal tage livets opgave på sig i et håb til, at tomhedens fylde skænkes udefra.

Herfra skriver Blichers konservatisme sig: Det er latterligt at tro, at mennesket selv ved sin gerning kan gøre verden ny, sådan som utopisterne tror. Nej, menneskets arbejds-mark er den gamle verden, som fornyer sig selv ved Skaberens gerning. Og her er der sandelig nok at tage fat

på. For mennesket er ligesom sin arbejdsmark underlagt død og forkrænkelighed, men indenfor dødens portstolper er det givet mennesket at leve og virke med håb og frimodighed.

Som "En Landsbydegns Dagbog" var Blichers første litterære bedrift, sådan var "E Bindstouw" hans sidste. Den jyske fortællecyklus, hvor bønderne mødes i bindestuen, Lysgårdskolemesterens skolestue, og strikker hoser og synger viser og fortæller historier, blev afleveret til trykning i 1842. Derefter gik Blichers litterære produktion i forfald.

Jeg tror, at "E Bindstouw" i den form, han endeligt gav den, er et modstykke til Platons "Symposion." Der er gennem hele Blichers liv og produktion en brydning mellem den klassiske filosofi og kristendommen. Begge stemmer lyder til stadighed for ham, men det bliver kristendommen, der bestandigt sejrer. Hvilket betyder, at døden her på jorden får det sidste ord - i modsætning til Platons hedenske udødelighedshåb, som udtrykker sig i den guddom, der hedder Eros.

I "Symposion" lader Platon alle Athens filosoffer samles til et drikkelag, hvor de konkurrerer om, hvem der kan holde den længste og bedste lovtale over Eros uden at dratte omkuld. Det bliver Sokrates, der tager prisen hjem. Og de forsamlede filosoffer skuer ind i evigheden.

Modsat de forsamlede bønder hos Kræn Kousted i Lysgård. Her er begyndelsen og slutningen to klagende dødsviser, sunget af to kvinder. Dødens portstolper lukker af for bindestuesagaen og betegner menneskelivets grundlæggende afmagt. Men *indenfor* portstolperne er bindestuens mennesker alt andet end magtesløse. Her veksler drillende spøg og bondsk bedrift, og her er en mand sat i verden for at tage vare på sig selv og sine egne.

Vi møder den jyske bondes selvbevidsthed og resignation, hans materielle realitetssans og ordknappe følsomhed. Men vi møder ingen trang til at ændre samfundet. Bonden er fremstillet i sin egen standsbevidste konservatisme, som blot er bundethed til de givne vilkår. Det gælder også Pe Baahstrups fortælling om, hvordan hans Aahlfaaers Aahlfaaer med sit frisprog satte herremanden Jørgen Marsvin til Aunsbjerg til vægs. Både her og i Wolle Vistisens historie – om Graabonden, der efter Gratheslaget nedhugger Svend Graah (Grathe), som havde krænket hans kone – er der en fornøjelig respektløshed i forhold til de fine. Standsforskellen er langt fra anskuet ud fra socialt mindreværd, men ud fra bondestandens eget selvværd. Den udlader sig hverken i almue-flåbende selvynk eller i social protest.

Lytter man til Jens Jensen, "ham e Hueskræmmer – I kinne ham wal," og hans uimponerede fortælling om hans deltagelse i Napoleonskrigene, så møder man et lune, der under de mest dramatiske omstændigheder præges af storslået lyssyn. Hvilket også hænger sammen med, at han bor "en fi Miil hær øster po" – altså halvvejs til Randers. Dér havde sindet mere munterhed. Hosekræmmeren gør sig ikke interessant – f.eks. ved at jamre over, at en sagesløs handelsmand, der intet havde at gøre på den nordtyske slagmark, skulle betale med sådanne afsavn og risikere sit liv for kongens fejl-slagne udenrigspolitik.

Den talte de dannede liberale meget om. Men de havde ikke deltaget i krigen.

Trods sindigheden har Jens Jensen og hans kammerater ikke været tabt bag en vogn, når general Lallemand i slaget tilråbte dem: "Brave Dannois! A æ laang! A æ laang! [Allons! Allons!]," og Jens Jensen kommenterer: "– men de var ett sann, faa han wa kun en bette stumpet Kaal; men modde wa han." – Så har den franske feltherre fået, hvad der kan tilkomme ham.

Som "E Bindstouw"'s bonde er i krig, sådan er han i kærlighed. Sorg og lune veksler, og sorgen bliver aldrig til ynk over verdens uretfærdigheder eller psykologisk dvælen ved lidelserne. Her finder man hverken den dannede verdens dyrkelse af den interessante individualitet eller af kollektiviteten som idé. Man finder derimod et standsfællesskab, som aldrig er kunstigt, fordi det ikke er skabt af menneskene selv, men er udgået fra deres givne historie og grundfæstede kultur.

Derfor finder man også en menneskelighed, som kan række over standsgrænserne – f.eks. i den mesterligt intense fortælling om "Æ Staahkelsmand" ("stakkelsmanden" var bondens medfølelse ord for rakkeren, der var udstødt og uren, fordi han skar døde heste op.)

Æ Staahkelsmand hjælper to unge elskende til at få hinanden, og som tak kommer han med hele sit slæng med til bryllupsgildet. Men selvfølgelig spiste de ikke sammen med de andre.

“Men di fek da dje Løvmaahd faa dem sjæl, I kan nok veed, ve de di war aa Rakkerslawet” ...“aa di wa faahle got faanøwed.”

Det løber ikke ud i forestillinger om en almen ophævelse af samfundsgrænser og -skel. Rakkere er stadig rakkere, og bønder er bønder. Men en tjeneste er ligegodt en tjeneste, og deri ligger oprigtigheden og den menneskelige samhørighed.

Disse jydere almene menneskelighed og retssans består just i og med kultur- og stænderforskellene; omtrent som i det britiske classesamfund, der ifølge sin egen nedarvede og uideologiske selvforståelse var fællesskabets værn ved at bevare stændernes hævdvundne privilegier – ikke mindst et værn for menigmand. Forskellene hører med til det fasttømrede samfunds enhed, hvor mennesket kender sin plads i stedets og historiens fællesskab.

Til sidst må det være på sin plads at spørge, hvordan Blicher – og for så vidt de andre store guldalderdigtere – forholdt sig til det demokrati, som vi kender og nødtigt ville være foruden. Det var jo de liberale, der ville demokratiet, mens Blicher, Grundtvig, Poul Martin Møller og Søren Kierkegaard stemmede imod. Kun én af tidens betydelige digtere, M. A. Goldschmidt, var liberal.

Det skal man ikke ud fra en historisk facitliste forstå sådan, at Blicher og de andre var imod den styreform, som i dag er vores. Hvad de vendte sig imod, var den elitære og ufolkelige ånd, der besatte de ultraliberale og deres demokratikrav – en ånd, hvor det tyvende århundredes totalitære strømninger lå i svøb. Ånden var jo også en arv fra Rousseaus og Robespierres guddommeliggjorte fornuft og dermed den franske revolution, som ville gennemføre den store idé og gøre alle lige ved hjælp af guillotinenes faldøkse.

Deraf kommer det tilsyneladende paradoks, at når vi i dag skal forsvare demokratiet imod den totalitarisme, som så ofte følger i demokratiets kølvand, og som altid fører sig frem i demokratiets navn (f.eks. som “folkedemokrati”), så kan vi med fordel hente åndeligt skyts hos dem, der i demokratiets barndom var imod demokratiet – blandt andet fordi de fandt det fladpandet og åndløst, at politik skulle fylde hele menneskets tilværelse. Det er formentlig i ikke ringe grad disse konservative ånders kritiske indsats, vi kan takke for den indstilling, at det ikke er folket, der skal tjene demokratiet, men demokratiet, der er sat til at tjene folket. For de ledte landet i retning af den forståelse – som også de liberale omkring 1842 nødtvungent måtte sande, da de blev *nationalliberale* – at et folkestyre forudsætter et folk, en nationalstat, en sammenhængskraft, som er givet på forhånd, og som hjerterne kan føle sig hjemme i.